

DOMINIK OWCZAREK

UBOGI SAM FINANSUJE
SWÓJ ZASIŁEK SOCJALNY
– KONIECZNOŚĆ PODNIESIENIA
KWOTY WOLNEJ OD PODATKU
DOCHODOWEGO W POLSCE

UBOGI SAM FINANSUJE SWÓJ ZASIŁEK SOCJALNY – KONIECZNOŚĆ PODNIESIENIA KWOTY WOLNEJ OD PODATKU DOCHODOWEGO W POLSCE

- *Kwota wolna od podatku dochodowego w Polsce jest najniższa wśród krajów członkowskich Unii Europejskiej.*
- *Część osób uprawnionych do otrzymywania świadczeń socjalnych w Polsce (osoby, których średnie miesięczne przychody na członka w gospodarstwie domowym znajdują się w przydziale 257,58 pln – 542,00 pln) zobowiązana jest do płacenia podatku dochodowego do budżetu państwa, z którego finansowane są m.in. ich świadczenia socjalne.*
- *Spójność polityki fiskalnej i polityki społecznej wymaga, aby osoby uzyskujące przychód poniżej minimum socjalnego były zwolnione z podatku dochodowego poprzez ustanowienie kwoty wolnej od podatku dochodowego na poziomie co najmniej dwunastokrotności minimum socjalnego.*

Wysokość kwoty wolnej od podatku dochodowego w Polsce każe wątpić w logiczność i spójność systemu podatkowego w naszym kraju. Przypomnijmy – przyjmuje ona obecnie wartość 3091 pln i jest najniższa spośród wszystkich krajów członkowskich EU (Tabela 1.). Ponadto nie uległa ona zmianie od 2009 roku mimo, że zarówno ceny jak i płace zwiększały się w tym czasie. W praktyce oznacza to, że proporcjonalnie do przychodów kwota wolna od podatku dochodowego się zmniejsza.

Tabela 1.
Kwota wolna od podatku
dochodowego w stosunku
do średnich rocznych
przychodów (brutto)
w wybranych krajach UE
w roku 2013

Kraj	Polska	Chorwacja	Holandia	Francja	Niemcy	Wielka Brytania	Hiszpania
Progi podatkowe	18%, 32%	15%, 25%, 35%, 45%	2,35%, 10,85%, 42%, 52%	5,5%, 14%, 30%, 41%, 45%, 75%	14%, 24%, 42%, 45%	20%, 40%, 50%	24,75%, 30%, 40%, 47%, 50%, 53%, 54%
Kwota wolna od podatku (euro)	ok. 755	ok. 1 880	2 103	5 963	8 130	ok. 11 344	17 707
Średnia płaca (rocznie)	11 529	16 671	52 513	51 831	53 877	46 384	33 808
Kwota wolna od podatku jako % średniej płacy	6,5%	11%	4%	11,5%	15%	24%	52%

Ideą stojącą za kwotą wolną od podatku dochodowego jest rezygnacja z opodatkowania najmniej zarabiających lub zarabiających incydentalnie. Można ją traktować również jako element polityki społecznej. Zgodnie z systemem prawnym panującym w Polsce, ale również z Europejskim Modelem Społecznym, państwo wspiera najuboższe gospodarstwa domowe przy wykorzystaniu różnych polityk publicznych. Ustawa o pomocy społecznej i stosowne rozporządzenia definiują osoby uprawnione do pobierania zasiłku socjalnego, którym taka pomoc jest udzielana. Obecnie jeśli osoba posiada przychód miesięczny nie większy niż 542 pln, a w przypadku gospodarstwa wieloosobowego 456 pln w przeliczeniu na członka tego gospodarstwa, może ubiegać się o przyznanie zasiłku. Ponadto istnieją inne progi ubóstwa – minimum egzystencji (próg skrajnego ubóstwa) czy minimum socjalne, które definiują grupy najbiedniejszych gospodarstw¹. W przypadku minimum egzystencji mamy do czynienia z koszykiem dóbr i usług niezbędnych do biologicznego przetrwania. Wyjęcie jakiegokolwiek elementu z tego koszyka oznacza poważne zagrożenie dla zdrowia, a nawet życia. Minimum socjalne wyznacza próg pozwalający na zaspokojenie wyłącznie najbardziej podstawowych potrzeb, w które wlicza się również realizację minimalnych potrzeb społecznych (zobacz dane za 2013r. w Tabeli 2.).

Spójny system podatkowy powinien wyznaczać kwotę wolną od podatku dochodowego na takim poziomie, aby możliwe było zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych danej osoby czy gospodarstwa domowego. Nie powinna ona zatem być niższa niż dwunastokrotność minimum socjalnego. Pomniejszenie tej kwoty o podatek dochodowy oznacza rezygnację z zaspokojenia części podstawowych potrzeb i zbliżenie się do progu skrajnego ubóstwa.

¹ Oba te wskaźniki obliczane są przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych

Ponadto trudna do zaakceptowania jest sytuacja, w której istnieją osoby uprawnione do pomocy społecznej zobowiązane do przekazania części swojego przychodu do budżetu państwa, z którego później wypłacane są im zasiłki. Jeśli przemnożymy przez liczbę miesięcy wartość progu uprawniającego do pobierania zasiłku ($12 \times 542 \text{pln} = 6504 \text{pln}$), okaże się, że od kwoty 3413 pln odprowadzony musi zostać podatek dochodowy. W konsekwencji oznacza to, że część najuboższych gospodarstw domowych do pewnego stopnia finansuje pomoc na samych siebie. Z punktu widzenia sprawiedliwości funkcjonowania instytucji publicznych i polityki społecznej jest to stan, któremu trudno przypisać zachowanie zasad logiki.

Z powyżej wymienionych powodów wysokość kwoty wolnej od podatku dochodowego powinna ulec wyraźnemu podwyższeniu. Podanie dokładnej kwoty zależy od kalkulacji budżetu państwa. Niemniej jednak, aby zachować spójność polityki fiskalnej z polityką społeczną, należałoby uzależnić jej wysokość od wartości minimum socjalnego w postaci sztywnego parytetu – na przykład w wysokości dwunastokrotności minimum socjalnego obliczanego dla jednoosobowego gospodarstwa domowego.

	Jednoosobowe gospodarstwo domowe (pln)	Gospodarstwo domowe składające się z dwójki dorosłych i dwójki dzieci (pln/os.)
Minimum egzystencji	541,91	462,71
Próg ubóstwa ustawowego	542,00	456*
Minimum socjalne	1061,27	862,49
Proponowana wysokość kwoty wolnej od podatku dochodowego (12 x minimum socjalne)	12 735,24	10 349,88

Tabela 2.
Wartości progów ubóstwa w 2013 r. w Polsce oraz propozycja wysokości kwoty wolnej od podatku dochodowego

Dane dla 2013 r. na podstawie progów minimum egzystencji i minimum socjalnego obliczanych przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych oraz na podstawie komunikatu GUS „Ubóstwo ekonomiczne w Polsce w 2013 r. Informacja sygnalna” (maj, 2014).

* dane dla osoby w gospodarstwie wieloosobowym

Trzeba mieć jednak na uwadze fakt, że podniesienie wartości kwoty wolnej od podatku oznaczać będzie znaczne obniżenie wpływów do budżetu państwa, na co obecnie nie można sobie pozwolić. W takiej sytuacji proponowana modyfikacja musi pójść w parze z przebudowaniem systemu podatkowego w Polsce przekraczając ramy samego podatku dochodowego. Proste przeniesienie ciężaru podatku dochodowego z najbiedniejszych gospodarstw domowych na gospodarstwa najbogatsze w postaci wprowadzenia dodatkowego progu podatkowego może okazać się daleko niewystarczające przy bilansowaniu finansów publicznych. Niezbędne jest zatem gruntowne przeanalizowanie systemu fiskalnego jako całości i wprowadzenie modyfikacji, które sprawią, że będzie on odporny na zarzut niespójności i nielogiczności.

O AUTORZE

Dominik Owczarek – analityk w Instytucie Spraw Publicznych. Absolwent Uniwersytetu Warszawskiego, studiował także na Freie Universität-Berlin oraz Uniwersytecie Jagiellońskim. W ISP zajmuje się polityką społeczną oraz partycypacją publiczną, gdzie koordynuje m.in. Krajowe Centrum Monitoringu Stosunków Przemysłowych i Warunków Pracy współpracujące z Eurofound (Dublin) oraz inne projekty w tym obszarze tematycznym.

KOMENTARZ

Instytut Spraw Publicznych

© Copyright by Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2014

Niniejszy dokument nie może być powielany, ani w całości, ani w części, bez pisemnej zgody wydawcy. Wykorzystanie fragmentów tekstu lub danych badawczych jest dozwolone z podaniem źródła ich pochodzenia.

Wydawca:
Fundacja Instytut Spraw Publicznych
00-031 Warszawa, ul. Szpitalna 5 lok. 22
tel. (22) 55 64 260, faks (22) 55 64 262
e-mail: isp@isp.org.pl
www.isp.org.pl